

Przedmowa

W tomie 2 zebrane są eseje o wybitnych profesorach Uniwersytetu Warszawskiego działających głównie w okresie od wskrzeszenia polskiej uczelni w 1915 roku aż do końca okupacji niemieckiej.

Początek tego przedziału czasowego był okresem organizacji uczelni. Naczelnym zadaniem było skompletowanie kadry nauczającej. Trzeba było też niemal od podstaw budować bazę materialną, gmachy, sale wykładowe, laboratoria, biblioteki. Wycofując się z Warszawy w 1915 roku pod naciskiem wojsk niemieckich, Rosjanie ewakuowali pracowników i laboratoria Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego do Rostowa. W tym mieście próbowano odtworzyć rosyjski uniwersytet warszawski.

Kadrę Uniwersytetu Warszawskiego stanowili początkowo członkowie warszawskiego środowiska naukowego, wykładowcy ośrodków akademickich Galicji, a także Polacy, którzy po studiach za granicą pracowali jako profesorowie na różnych uczelniach europejskich. Byli to ludzie urodzeni w ostatnich dekadach XIX wieku, którzy uzyskali wykształcenie w Cesarskim Uniwersytecie Warszawskim, w polskojęzycznych uczelniach Galicji, a także w uniwersytetach w Rosji i innych państwach europejskich (m.in. Austrii, Belgii, Francji, Niemczech, Szwajcarii). Większość profesorów odradzającego się Uniwersytetu Warszawskiego miała już za sobą nierzadko bogatą karierę naukową; dla niektórych praca w odrodzonej stołecznej uczelni była ostatnim, niedługim etapem ich życia. Na przykład pierwszy rektor UW, Józef Brudziński, pełnił swą funkcję tylko przez jeden rok akademicki 1915/1916, i już w następnym roku zmarł.

Życie i działalność nauczycieli akademickich nie trzyma się ściśle ram czasowych 1915-1945 ustalonych dla tego tomu, dlatego też wielu

profesorów, którzy przeżyli wojnę, kontynuowało jeszcze pracę naukową i dydaktyczną po 1945 roku. Zdecydowaliśmy jednak zamieścić poświęcone im eseje w niniejszym tomie. Tom 3, następny, obejmie z kolei także eseje niektórych profesorów, którzy swą karierę na Uniwersytecie Warszawskim rozpoczynali w okresie międzywojennym.

Tom niniejszy zawiera 97 esejów. Podobnie jak w tomie 1, zamieściliśmy tu niektóre eseje opublikowane już dawniej z innych okazji. Często autorami tych esejów byli wybitni uczeni, o których działalności w Uniwersytecie Warszawskim będzie mowa w tomie 3 tych portretów. Tak więc mamy tu esej Jerzego Pniewskiego o Stefanie Pieńkowskim, Władysława Tatarkiewicza o Zygmuncie Batowskim czy Witolda Doroszewskiego o Janie Baudouinie de Courtenay. Wydawało się nam, że teksty pisane przez uczniów i przyjaciół, utrzymane niekiedy w osobistym tonie, często w bardziej przekonujący sposób przybliżają nam prezentowane postaci. Są one ponadto świadectwem ciągłości pokoleniowej w społeczności Uniwersytetu: uczniowie i młodzi badacze sprzed 50 i więcej lat sami stali się z czasem znanymi naukowcami, a ich wybitni uczniowie pełnią dzisiaj rolę mistrzów wobec kolejnych generacji. Profesorowie Uniwersytetu Warszawskiego często pełnili także ważne funkcje państwowe, byli posłami, senatorami, ministrami – w zamieszczanych tu tekstach na pierwszy plan wysuwa się jednak zawsze ich działalność naukową i akademicką.

Piotr Salwa i Andrzej Kajetan Wróblewski